

Betænkning

over

- I. forslag til lov om statsstøtte til visse private skoler,
- II. forslag til lov om ændring af lov om statstilskud til private gymnasieskoler,
- III. forslag til lov om ændring af lov om statstilskud til private studenterkursus,
- IV. forslag til lov om ændring af lov om højere forberedelseksamen,
- V. forslag til lov om ændring af lov om statstilskud til private realskoler,
- VI. forslag til lov om ændring af lov om friskoler, om hjemmeundervisning samt om efterlønskassen for friskoler og efterskoler,
- VII. forslag til lov om ændring af lov om private tysksprogede skoler, tysksproget hjemmeundervisning m. m. i de sønderjyske landsdele,
- VIII. forslag til lov om ændring af lov om efterskoler,
- IX. forslag til lov om ændring af lov om folkehøjskoler og landbrugsskoler og
- X. forslag til lov om ændring af lov om husholdningsskoler og husholdningsseminarier m. m.

(Afgivet af udvalget den 30. maj 1969).

Udvalget har holdt 24 møder og har herunder haft 7 samråd med undervisningsministeren, som endvidere skriftligt har besvaret en række af udvalget stillede spørgsmål.

Der er i udvalget modtaget skriftlige og/eller mundtlige henvendelser fra

Dansk Friskoleforening,
Deutscher Schul- und Sprachverein für Nordschleswig,

Foreningen af frie Ungdoms- og Efterskoler,

Foreningen af friskoleledere i Storkøbenhavn og købstæderne,

Foreningen af Husholdningsskoler,
Foreningen for Højskoler og Landbrugsskoler,

Foreningen af katolske skoler i Danmark,
Foreningen af private selvejende gymnasier, studenter- og HF-kursus,

De Frie Folkeskolers Fællesraad,

Fællesrådet for de små Skoler,

De himmerlandske Friskoler,

Højskoleforstanderne Frederik Christensen, Vrå Højskole, Asbjørn Mandøe, Ry Højskole, Niels Mandøe, Støvring Højskole, Daniel Pedersen, Esbjerg Højskole, Robert Pedersen, Herning Højskole, og Helge Severinsen, Antvorskov Højskole,

Nordjydske Ungdoms- og Efterskoler,
Den private Realskoles Bestyrerforening,
Den private Realskoles Lærerforening,
Samarbejdsudvalget for de private skoler og uddannelsesinstitutioners organisationer,

De selvejende husholdningsskoler samråd,

„Den selvejende institution Krebs' Skole“ og

Udvalget repræsenterende selvejende Højskoler og Landbrugsskoler Bestyrelser.

Ad I. forslag til lov om statsstøtte til visse private skoler.

I samråd med ministeren har udvalget drøftet skolernes muligheder for i tilstrækkeligt omfang med tilskudsmæssig virkning at bekoste vedligeholdelse af deres bygninger og har fået ministerens tilsagn om, at den i bemærkningerne til lovforslaget åbnede adgang til dispensation fra den fastsatte begrænsning på 2½ pct. af forskelsværdien vil blive administreret smidigt, navnlig for skoler med ældre bygninger.

Udvalget skal henstille, at undervisningsministeren ved administrationen af loven giver skolerne mulighed for at opnå rentetilskud af lån, som er optaget efter 1. oktober 1968, når lånene i øvrigt opfylder betingelserne herfor. Tilladelsen må efter ansøgning til ministeriet gives på grundlag af en konkret bedømmelse af skolens økonomiske forhold og bør være betinget af, at lånene er optaget til afløsning af lån, stiftet før 1. oktober 1968, som ikke opfylder betingelserne for rentetilskud. Det bør desuden være en forudsætning for tilladelsen, at der er tale om en ren konvertering og ikke tillige om en ny lånstiftelse.

Udvalget er opmærksom på, at alle udgifter til pedel, sekretær, kontorhold, annoncering etc. kan indgå under tilskudsgrundlagets udgiftsgruppe 7, jfr. lovforslagets § 3, i det omfang, der er plads hertil inden for begrænsningen. Da udvalget imidlertid ikke føler sig overbevist om, at de frie skoler ved lovens ikrafttræden kan afse de fornødne penge til afholdelse i tilstrækkeligt omfang af sådanne udgifter, finder udvalget det ønskeligt, at disse skoler som en overgangsordning får adgang til at opnå 85 pct. tilskud til afløsning af sekretær og pedel, selv om begrænsningen for udgifts-

gruppe 7 i tilskudsgrundlaget herved overskrides, dog under forudsætning af, at denne lønningsudgift ikke overstiger det rimelige. Udvalget har herved lagt vægt på, at forstanderne for de frie skoleformer har langt større timetal end rektorer ved statens kostskoler, og at der derfor er levnet dem mindre tid til administration, samt på det forhold, at de frie skoler i den første tid efter nyordningen næppe vil have råd til at aflønne en rimelig sekretær- og pedelmedhjælp uden sikkerhed for at opnå fuldt tilskud hertil. På den anden side mener man, at skolerne i løbet af nogle år gennem en sådan adgang vil have opnået en rimelig mulighed for at medtage disse lønningsudgifter i tilskudsgrundlaget under gruppe 7 inden for begrænsningen, der for disse skoleformers vedkommende fastsættes på grundlag af gennemsnitsudgiften inden for den pågældende skoleform.

Udvalget er bekendt med, at undervisningsministeren i den kommende lovgivning om de frie skoleformer vil foreslå beregningen af årselevtallet ændret, således at dette bliver summen af elever i de enkelte undervisningsmåneder divideret med 10 og ikke som nu med 12.

Da udvalget finder det ønskeligt, at ministeriet ved administrationen af de begrænsningsregler, som i denne lov knytter sig til årselevtallet, med det samme lægger denne ændrede beregning af årselevtallet til grund, skal udvalget henstille, at de frie skoler fra lovens ikrafttræden den 1. august 1969 får begrænsningen for udgiftsgrupperne 3 og 7 i tilskudsgrundlaget, der er baseret på årselevtallet, opgjort på grundlag af summen af elever i de enkelte undervisningsmåneder divideret med 10.

Undervisningsministeren har over for udvalget oplyst, at udgifterne under udgiftsgruppe 7, i det omfang der er plads hertil inden for begrænsningen, også kan omfatte en kostafdeling, og at der derfor ikke opstår noget fordelingspørgsmål for kostskolerne ved opgørelsen af tilskudsgrundlaget. Det samme gælder i øvrigt de andre udgiftsgrupper.

Udvalget har noteret sig, at lovforslagets støtteordning også omfatter tjenesteboliger, idet disse er statslånsberettigede og deres driftsudgifter indgår i tilskudsgrundlaget. På denne baggrund mener udvalget ikke at

kunne imødekomme et af skoleorganisationerne fremsat ønske om, at lejeindtægter for tjenesteboliger holdes uden for tilskudsgrundlaget.

Det er i udvalget drøftet, i hvilket omfang det bør tillades, at den sjattedel institutionen selv skal tilvejebringe som forudsætning for opnåelse af statslån, tilvejebringes ved lån. Det er over for udvalget oplyst, at undervisningsministeriet principielt kræver, at egenkapitalen på $\frac{1}{6}$ på forhånd er tilvejebragt, eventuelt i form af fornøden byggegrund, eller at der foreligger bindende tilsagn om gaveydelse til egenkapitalens tilvejebringelse. Ministeriet tillader dog i tilfælde af, at egenkapitalen ikke straks kan fremskaffes, at beløbet tilvejebringes ved lån, dog normalt ikke for mere end halvdel af den udkrævede egenkapitals vedkommende, og i øvrigt kun under forudsætning af, at skolens driftsbudget kan balancere med de forøgede renter og afdrag på et sådant efterstående lån.

Udvalget anser det for ønskeligt, at man ved administrationen af denne bestemmelse så vidt gørligt strammer kravene til tilvejebringelse af egenkapitalen.

Udvalget forudsætter, at undervisningsministeren vil søge tilvejebragt en bevilling på mindst 1 mill. kr. til fripladstilskud til elever i private skoler på de klassetrin, der er omfattet af undervisningspligten. Bevillingen skal administreres af skolernes organisationer, og udvalget skal henstille, at der ved bedømmelsen af den enkelte elevs støttebehov også tages hensyn til søkendetallet og til eventuelle transportomkostninger. Elever over den undervisningspligtige alder vil blive henvist til at søge støtte til skolepengene hos ungdommens uddannelsesfond. Uddannelsesfonden vil i overensstemmelse hermed blive bemyndiget til ved bedømmelsen af støttebehovet at tage hensyn til skolepengene med et af undervisningsministeren for hver skoleform fikseret beløb, der højst kan fastsættes til den gennemsnitlige skolepengesats for den pågældende skoleform.

Udvalget finder det ønskeligt, at de private skolers elever får adgang til elev-sociale og faglig-pædagogiske foranstaltninger, der står til rådighed for de offentlige skolers elever.

Problemet om befordring af børn i de pri-

vate skoler bør tages op til løsning i forbindelse med behandlingen af den kommende skoletilsynslov.

I forbindelse med den kommende lovgivning om tilskudsbetingelserne skal udvalget i øvrigt henstille, at undervisningsministeren overvejer mulighederne for at skærpe de krav til elevtal, som stilles til friskolerne, navnlig når det drejer sig om nye skoler.

Udvalget er i øvrigt opmærksom på den forskelsbehandling, der finder sted i tilskudsmæssig henseende af 8.-10. klasser og realklasser ved de forskellige skoleformer og mellem de to klassegrupper indbyrdes ved samme skoleform, og skal henstille, at man i forbindelse med den nævnte lovgivning i næste folketingsamling søger tilvejebragt størst mulig ensartethed på dette område.

Endelig henstiller udvalget, at ministeren i forbindelse med den kommende lovgivning om tilskudsbetingelserne indfører samme regler for tilsyn med selvejende og privatejede friskoler og med hovedskoleafdelinger ved private realskoler og gymnasieskoler.

Undervisningsministeren har stillet nedenstående ændringsforslag, hvorom der henvises til de ledsagende bemærkninger, og har i øvrigt over for udvalget givet tilsagn om at smidiggøre afviklingen af den gældende tilskudsordning og overgangen til den nye, således at overgangen kan ske så gnidningsløst som muligt.

Herefter indstiller et *flertal* (socialdemokratiets, det konservative folkepartis, venstres og det radikale venstres medlemmer af udvalget) lovforslaget til *vedtagelse* med de af ministeren foreslåede ændringer.

Et *mindretal* (socialistisk folkepartis medlem af udvalget) er af den opfattelse, at det — til trods for det grundige og omfattende udvalgsarbejde — endnu ikke er lykkedes at få en tilstrækkelig belysning af de mange problemer, der vil rejse sig, såvel for de forskellige skoleformer som for de enkelte skoler, som følge af den foreslåede ensretning af tilskudssystemet, og at dette ikke mindst skyldes, at de bebudede forslag til ændringer af den del af lovgrundlaget, som indeholder betingelserne for de pågældende skolers godkendelse, stadig ikke er forelagt. Mindretallet vil derfor ikke kun-

Bet. o. lovf. om statsstøtte til visse private skoler m. m.

ne medvirke til lovforslagets gennemførelse på indeværende tidspunkt.

Ad II. forslag til lov om ændring af lov om statstilskud til private gymnasieskoler,
 III. forslag til lov om ændring af lov om statstilskud til private studenterkursus,
 IV. forslag til lov om ændring af lov om højere forberedelseseksamen,
 V. forslag til lov om ændring af lov om statstilskud til private realskoler,
 VI. forslag til lov om ændring af lov om friskoler, om hjemmeundervisning samt om efterlønskassen for friskoler og efterskoler,
 VII. forslag til lov om ændring af lov om private tysksprogede skoler, tysksproget hjemmeundervisning m. m. i de sønderjyske landsdele,
 VIII. forslag til lov om ændring af lov om efterskoler,
 IX. forslag til lov om ændring af lov om folkehøjskoler og landbrugsskoler og
 X. forslag til lov om ændring af lov om husholdningsskoler og husholdningsseminarier m. m.

Det ovennævnte flertal indstiller lovforslagene, som alle er en konsekvens af det ovenfor omtalte lovforslag, til vedtagelse uforandret.

Mindretallet henviser til sine bemærkninger i det foregående og kan på denne baggrund ikke medvirke til lovforslagenes gennemførelse på indeværende tidspunkt.

Ændringsforslag

til

I. forslag til lov om statsstøtte til visse private skoler.

Af undervisningsministeren, tiltrådt af udvalget:

Ny paragraf.

1) Efter § 12 indsættes som ny paragraf:

„§ 13. Det tilskud, der tilkommer friskolerne, 1.-7. hovedskoleklasse ved private realskoler og private gymnasieskoler, folkehøjskoler, landbrugsskoler, husholdningsskoler og efterskoler efter de hidtidige til-

skudsregler for tiden 1. april-31. juli 1969, afregnes over en treårig periode fra 1. april 1970.“

Ny paragraf.

2) Efter § 12 indsættes som ny paragraf:

„§ 14. Friskoler og hovedskoler til eksamensskoler, der er oprettet før 1. oktober 1968, og som underviser elever fra 1. til 7. årgang, er i finansårene 1969-70—1973-74 berettiget til inden for den for udgiftsgruppe 7 fastsatte begrænsning at forøge tilskudsgrundlaget under denne gruppe med et beløb pr. elev i disse årgange, svarende til følgende procentdel af de tilsvarende kommunale udgifter pr. elev i folkeskolen:

For skoler, som har under 40 elever	50 pct.
- — - - 40-49	— 40 -
- — - - 50-59	— 30 -
- — - - 60-69	— 20 -
- — - - 70-79	— 10 -

Bemærkninger.

Til nr. 1.

I medfør af den foreslåede nyordning, der bygger på forhandlinger mellem ministeriet og repræsentanter for de forskellige skoleformers organisationer, vil skolerne fra 1. august 1969 modtage månedlige forskud på statens tilskud, og man har derfor ikke ment, at de efter denne dato har noget påtrængende behov for tillige at modtage statstilskud efter de hidtidige tilskudsregler.

1°. Friskolerne.

Efter den nugældende tilskudsordning ydes statstilskuddet til friskolerne med et lærerlønstilskud på 85 pct. og et elevtilskud svarende til 50 pct. af kommunernes sidst opgjorte gennemsnitlige udgift pr. barn i den offentlige skole. Tilskuddet ydes pr. finansår, og endelig afregning finder normalt sted i løbet af det næstfølgende finansår. Der udbetales forskud på tilskuddet i 4 rater (1. oktober, 1. januar, 1. april og 1. august) med et beløb pr. rate, der svarer til en fjerdedel af lærerlønstilskuddet baseret på de aktuelle lærerlønninger og en fjerdedel af sidste års elevtilskud.

I medfør af den hidtidige tilskudsordning vil sidste forskudsrate for finansåret 1968-69

blive udbetalt friskolerne pr. 1. august 1969, forskud for tiden 1. april-31. juli 1969, der efter de hidtidige regler skulle være udbetalt henholdsvis 1. oktober 1969 og 1. januar 1970, vil ikke blive ydet, og udbetalingen af det endelige afregningsbeløb for denne periode, som er anslået til i alt ca. 10 mill. kr., vil blive foretaget over en treårig periode fra 1. april 1970 at regne.

2°. 1.-7. hovedskoleklasse ved private realskoler og gymnasieskoler.

Efter den nugældende tilskudsordning ydes statstilskuddet til de private realskoler og gymnasieskoler 1.-7. hovedskoleklasse efter reglerne i friskoleloven. Der udbetales forskud på tilskuddet i 4 rater (1. maj, 1. september, 1. november og 1. februar) med et beløb pr. rate, der svarer til en fjerdedel af lærerlønstilskuddet baseret på de aktuelle lærerlønninger og en fjerdedel af 80 pct. af sidste års elevtilskud.

Mens der pr. 1. maj 1969 er udbetalt skolerne forskud for april, maj og juni 1969, vil der ikke blive udbetalt forskud pr. 1. september 1969 for juli 1969, og udbetalingen af det endelige afregningsbeløb vedrørende perioden 1. april-31. juli 1969, som er anslået til i alt ca. 2.500.000 kr. for realskolernes vedkommende og ca. 500.000 kr. for gymnasieskolernes, vil blive foretaget over en treårig periode fra 1. april 1970 at regne.

Statstilskuddet til realafdelingen, gymnasieafdelingen og eventuelle 8.-10. klasser ydes efter de nugældende regler årligt, og endelig afregning finder normalt sted i det følgende år. Da der ydes månedvis forskud på dette tilskud med beløb, der stort set svarer til $\frac{1}{12}$ af det skolen tilkommende tilskud, er det ikke hensigten at indeholde nogen del af dette statstilskud for perioden 1. april-31. juli 1969.

3°. De frie skoler (folkehøjskoler, landbrugsskoler, husholdningsskoler og efterskoler).

Efter den nugældende tilskudsordning ydes statstilskuddet til folkehøjskoler, landbrugsskoler, husholdningsskoler og efterskoler pr. finansår, og endelig afregning finder normalt sted i løbet af det følgende finansår. Der udbetales forskud på tilskuddet pr. 1. oktober og 1. april med et beløb pr. rate, der svarer til halvdelen af det stats-

tilskud, som skolen modtog for det senest beregnede finansår.

Forskud for perioden 1. april-31. juli 1969, der efter de hidtil gældende regler skulle være udbetalt pr. 1. oktober 1969, vil ikke blive ydet, og udbetalingen af det endelige afregningsbeløb for denne periode, som er anslået til i alt ca. 18 mill. kr., vil blive foretaget over en treårig periode fra 1. april 1970 at regne.

Bl. a. som følge af det her stillede forslag om udbetaling over tre år af tilskud for perioden 1. april-31. juli 1969 er det hensigten at udbetale forskud efter den nye tilskudsordning månedvis forud og ikke som i bemærkningerne til lovforslaget angivet månedvis bagud. Til de frie skoler, der pr. 1. oktober 1969 vil have mindre forskudsbeløb at disponere over end efter den hidtidige ordning, vil man som en overgangsordning udbetale flere af de skolerne i finansåret 1969-70 tilkommende forskudsbeløb under ét.

Til nr. 2.

Med den foreslåede bestemmelse har man imødekommet friskolernes ønske om, at disse får adgang til i tilskudsgrundlaget at optage et beløb pr. elev svarende til en vis procentdel af det beløb, som de kommunale skoler anvender til „øvrige udgifter“, uanset om friskolen har afholdt faktiske udgifter af denne størrelsesorden eller ej. Tilskuddet ydes dog kun til skoler, der bestod den 1. oktober 1968, og som er fuldt udbyggede, d.v.s. som modtager elever fra 1. til 7. årgang. Endvidere ydes tilskuddet kun til skoler med indtil 80 elever, og tilskuddet attrappes således, at det er højest for skoler med små elevtal og lavest for skoler med op imod 80 elever. Der er herved lagt vægt på de særlige vanskeligheder, som navnlig de mindre friskoler kan have ved at tilpasse sig den nye tilskudsordning, der ved tilskuddets fastsættelse ellers alene bygger på faktiske udgifter. Man har endvidere anset det for rimeligt, at reglen også kommer til at omfatte hovedskolerne ved de private eksamensskoler. For disse vil reglen blive administreret således, at begrænsningen for udgiftsgruppe 7 i tilskudsgrundlaget opgøres for hele skolens virksomhed; der foretages altså ingen særskilt opgørelse af ud-

giftsgruppe 7 for hovedskolens vedkommende, da dette vil være forbundet med stor usikkerhed.

Forslaget er tænkt som en hjælp for skolerne til i en overgangsperiode at omstille

sig til den nye tilskudsordning, og det er derfor tidsbegrænset.

Merudgiften skønnes at ville beløbe sig til ca. 600.000 kr. i finansåret 1969-70 og ca. 900.000 kr. i finansåret 1970-71.

Ellen Strange Petersen.

Burgdorf.

Gerda Møller.

Vestergaard Poulsen,

næstformand.

Robert Christensen.

Evan Jensen.

Niels Jørgen Nielsen.

Bilgrav-Nielsen.

Bernhard Baunsgaard.

Svend Hangaard,

Orla Møller.

K. B. Andersen.

formand.

Finn Christensen.

Lene Christensen.

Kampmann.

Knud Nielsen.

Poul Dam.